

Brede School in de nieuwe meerjarenplanning (2013-2019) van steden en gemeenten

Lia Blaton, Steunpunt Diversiteit & Leren

Samenvatting

In deze bijdrage gaan we in op de mate waarin Brede School in de meerjarenplanning (2013-2019) van steden en gemeenten opgenomen is. We bekijken hoe Brede School ingevuld wordt, welke accenten gelegd worden en wat het doel is van de bredeschoolwerking.

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Een analyse van de meerjarenplanning van steden en gemeenten	2
3. Brede School in de meerjarenplanning van steden en gemeenten: welke tendensen vinden we terug?	3
3.1. Term Brede School	3
3.2. Brede Samenwerking	4
3.3. Verankering in de buurt (en brede leer- en leefomgeving)	5
3.4. Maximaliseren van ontwikkelingskansen: activiteitenaanbod	5
3.4.1. Gelijke kansen.....	5
3.4.2. Kunst en cultuureducatie	5
3.4.3. Activiteitenaanbod	6
3.4.4. Taalstimulering	6
3.4.5. Talentontwikkeling	6
3.4.6. Senioren.....	6
3.4.7. Sportaanbod (sport na school).....	6
3.5. Infrastructuur	7
3.5.1. Openstellen en delen	7
3.5.2. Infrastructuur en sport	8
4. Tot slot.....	8
Bronnen	9

1. Inleiding

In 2012 werden gemeenteraadsverkiezingen gehouden. De nieuwe bestuursploegen van de verschillende steden en gemeenten werkten een beleid uit voor 2013-2018. In 2012 stelden we een stand van zaken op van Brede School in het lokale beleid in de vorige beleidsperiode. In deze bijdrage gaan we in op welke wijze Brede School in verschillende steden en gemeenten - al dan niet - opnieuw een plaats heeft gekregen in de nieuwe meerjarenplanning voor 2013-2019.

We baseren ons op meerjarenplanningen en/of bestuursakkoorden voor 2013-2019 die in april 2014 beschikbaar waren. In onze analyse zijn de meerjarenplanningen van de 13 centrumsteden¹ opgenomen, alsook die van 33² andere steden en gemeenten³.

2. Een analyse van de meerjarenplanning van steden en gemeenten

In de analyse bekeken we de meerjarenplanning van verschillende steden en gemeenten vanuit het referentiekader Brede School. Een Brede School wordt als volgt gedefinieerd (Joos & Eernalsteen, 2010):

“Een Brede School is een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren, waaronder één of meerdere scholen, die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school, met als doel maximale ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren. Een kwalitatieve bredeschoolwerking heeft oog voor diversiteit, verbindingen en participatie. De concrete werking hangt af van de lokale context.”

De meerjarenplanning bestudeerden we aan de hand van dit referentiekader. Dit houdt in dat we in een eerste stap bekeken of de term ‘Brede School’ gehanteerd werd in de meerjarenplanning. We bekeken vervolgens hoe deze term wordt ingevuld en welke accenten gelegd worden. In de meerjarenplanning van steden en gemeenten waar de term ‘Brede School’ niet gehanteerd werd, gingen we op zoek naar acties en doelstellingen die verbonden kunnen worden met het referentiekader. Het gaat dan bijvoorbeeld over samenwerking over sectoren heen om ontwikkelingskansen voor kinderen te maximaliseren of het inzetten op een brede leer- en leefomgeving.

¹ We bestudeerden Brede School in de meerjarenplanning en/of beleidsintenties en/of bestuursakkoorden van de 13 centrumsteden (Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout).

² Van volgende steden en gemeenten (33) werd de meerjarenplanning/bestuursakkoorden onder de loep genomen: Berlare, Blankenberge, Dendermonde, Geel, Geraardsbergen, Grimbergen, Halle, Herk-de-Stad, Heusden-Zolder, Huldenberg, Izegem, Ieper, Lier, Lokeren, Londerzeel, Maasmechelen, Menen, Mol, Mortsel, Oudenaarde, Overpelt, Overijse, Poperinge, Ronse, Stekene, Temse, Tongeren, Torhout, Tienen, Tielt, Veurne, Wuustwezel, Zottegem.

³ We gaan in deze bijdrage niet in op Brussel. In Brussel zijn momenteel 28 erkende Brede Scholen. Meer informatie over de bredeschoolwerking in Brussel vindt u op www.onderwijscentrumbrussel.be en op <http://www.bredeschool.org/voorbeelden/brede-school-brussel>.

We merken op dat dit uiteraard slechts een indicatie geeft van het feit dat Brede School opgenomen is in het beleid, maar het zegt nog weinig over hoe Brede School vorm zal krijgen in de operationalisering van de doelstellingen. Daarnaast zijn de plannen zeer verschillend opgesteld: sommige plannen bevatten heel veel concrete informatie of achtergrondinformatie over acties en beleidsprioriteiten, in andere plannen wordt het veel cryptischer omschreven.

In onze analyse namen we de meerjarenplanning van de 13 centrumsteden en van 33 (kleinere) steden en gemeenten op. In de analyse leggen we de resultaten van deze verschillende steden en gemeenten samen. Uiteraard moet hierbij een kanttekening gemaakt worden: er zijn enorme verschillen in schaalgrootte tussen steden en gemeenten, deze verschillen in grootte bepalen uiteraard mee hoe steden en gemeenten een beleid voeren.

In deze bijdrage gaan we in op algemene tendensen: hoe wordt Brede School opgenomen in de meerjarenplanning van steden en gemeenten: welke accenten worden gelegd, welke invullingen worden gegeven. We gaan in op de wijze waarop het begrip gehanteerd en welke accenten het lokale beleid legt met betrekking tot Brede School. Hoe dit beleid dan geoperationaliseerd wordt is stof voor verdere analyse.

3. Brede School in de meerjarenplanning van steden en gemeenten: welke tendensen vinden we terug?

We behandelen de wijze waarop Brede School een plaats krijgt binnen de meerjarenplanning 2013-2019 van steden en gemeenten.

3.1. Term Brede School

Brede School wordt als term expliciet vermeld in de beleidsplannen van 19 steden en gemeenten⁴. In Antwerpen wordt de term brede buurtscholen gebruikt. In Menen wordt gesproken over “open school”, maar uit de documenten is niet duidelijk hoe dit ingevuld wordt. In Brugge spreekt men over “Brede School, Brede stad” en wil men de komende periode werk maken van een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school om ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te vergroten. In Genk evolueerde in de vorige beleidsperiode het werken aan een brede leer- en leefomgeving reeds in de richting van het inzetten op talentontwikkeling (zie verder). In Roeselare en Oostende, waar in de vorige beleidsperiode Brede School beperkt vermeld werd, vinden we de term niet meer terug in de documenten die momenteel voor handen zijn. In Aalst was Brede School in de vorige beleidsperiode ook niet opgenomen.

Brede School	Brugge, Geel, Gent, Grimbergen, Halle, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Lokeren, Maasmechelen, Mechelen, Mol, Overpelt, Poperinge, Stekene, Sint-Niklaas, Turnhout, Wuustwezel, Ieper
Verwante termen	Antwerpen (brede buurtschool), Menen (open school)

⁴ Het gaat hier enkel over de steden en gemeenten waarvan we de meerjarenplanning bestudeerd hebben. Zie voetnoot 2.

3.2. Brede Samenwerking

Brede samenwerking bevorderen tussen verschillende partners uit verschillende beleidsdomeinen, kaderend binnen het Flankerend onderwijsbeleid, komt in heel wat steden en gemeenten aan bod. Binnen Flankerend Onderwijsbeleid kan het lokale beleid (131 steden en gemeenten komen in aanmerking), in het kader van de Vlaamse beleidsprioriteiten (<http://www.bestuurszaken.be/sector/flankerend-onderwijsbeleid>), subsidies krijgen voor actieplannen die gericht zijn op de doelstellingen van het Flankerend Onderwijsbeleid of op de aanpak van de capaciteitsproblematiek.

Vlaamse beleidsprioriteiten:

1° Opzetten van actieplannen die gericht zijn op de doelstellingen, vermeld in artikel 19, tweede lid, 2° van het decreet van 30 november 2007, in samenwerking met lokale actoren.

Deze doelstellingen zijn: gelijke onderwijskansen, kleuterparticipatie, spijbelen, probleemgedrag op school, ongekwalificeerde uitstroom, taalstimulering Standaardnederlands, betrokkenheid van ouders en de buurt, samenwerking tussen onderwijs, welzijn, cultuur, jeugd en sport, overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt, doorstroming en oriëntering, geletterdheid of levenslang leren.

2° Opzetten van actieplannen die gericht zijn op de aanpak van de capaciteitsproblematiek, in samenwerking met lokale actoren.

In verschillende meerjarenplanningen/bestuursakkoorden vinden we verwijzingen terug naar het luik over samenwerking bevorderen tussen verschillende beleidsdomeinen. Brede School wordt daar niet altijd als term vermeld, maar er wordt wel verwezen naar samenwerking tussen onderwijs, jeugd, sport, welzijn ... In heel wat kleinere steden en gemeenten wil men werk maken van Flankerend onderwijsbeleid: bijvoorbeeld in Blankenberge, Oudenaarde, Tongeren, Zottegem en Ronse. In Mol wordt in het plan expliciet de link gelegd tussen het bevorderen van samenwerking en Brede School: *“In samenwerking met verschillende partners uit het onderwijsveld, maar ook uit het breder maatschappelijk werkveld, wensen we in te zetten om het concept ‘Brede School’ te laten uitgroeien tot een concreet en tastbaar resultaat.”*

Brede samenwerking bevorderen	Aalst, Blankenberge, Brugge, Gent, Grimbergen, Geel, Halle, Hasselt, Herk-de-stad, Kortrijk, Leuven, Mol, Oostende, Oudenaarde, Roeselare, Ronse, Sint-Niklaas, Temse, Tongeren, Torhout, Veurne, Zottegem .
-------------------------------	--

Uiteraard hangt van de operationalisering van “samenwerking bevorderen” af of de werking binnen het bredeschoolkader past. Het zou interessant zijn te analyseren hoe door het lokale beleid vorm gegeven wordt aan het samenwerken over sectoren heen binnen het FLOB.

3.3. Verankering in de buurt (en brede leer- en leefomgeving)

Brede School als belangrijke draaischijf in een buurt komt in heel wat beleidsplannen aan bod. In het referentiekader wordt de Brede School dan ook sterk verbonden met de lokale context.

In Antwerpen, Gent, Hasselt, Kortrijk en Leuven wordt Brede School in verband gebracht met het verankeren van scholen in de buurt. Antwerpen wil werken aan ‘brede buurtscholen’, scholen die maatschappelijk verankerd zijn in de buurt en de stad als krachtige leeromgeving benutten. In Gent wil men in het kader van breed leren in het secundair onderwijs een actieve verbinding leggen tussen school en buurt. In deze steden wordt de brede leer- en leefomgeving verbonden met de school. Hasselt legt via het bouwen van nieuwe (multifunctionele voorzieningen) gebouwen aan dat er zo een brug geslagen kan worden naar de lokale gemeenschap en dat men zo tot Brede Scholen kan komen die optimaal ingeschakeld worden in de wijk. Kortrijk zet ook in op Brede School om het sociale weefsel te versterken, en dit lokaal omdat verschillende personen (kinderen, gezinnen, buurtbewoners) elkaar ontmoeten in schools én buitenschools verband. In Leuven wil men door het creëren van Brede Scholen, werken aan de sociale cohesie in wijken. In Wuustwezel zet men ook in op Brede School om scholen een knooppunt van ontmoeting te laten vormen in een buurt en wijk.

Brede Scholen als ontmoetingsplekken worden dan weer vermeld in het beleidsprogramma van Mechelen: scholen die na de schooluren dienen als ontmoetingsplekken, ruimtes zijn voor buurtbewoners, ...

Verankering in de buurt	Antwerpen (brede buurtscholen), Gent (SO: link met buurt), Hasselt (brug met gemeenschap), Kortrijk (sociaal weefsel), Leuven (sociale cohesie), Mechelen (ontmoetingsplekken), Wuustwezel (sociale cohesie)
-------------------------	--

Brede Scholen worden dus aangegrepen als middel om in te zetten op sociale cohesie en buurtbetrokkenheid en ontmoeting. De lokale context speelt daarin een belangrijke rol. Het zou interessant zijn in verdere analyses na te gaan hoe in praktijk dit doel verwezenlijkt wordt.

3.4. Maximaliseren van ontwikkelingskansen: activiteiten aanbod

Het creëren van ontwikkelingskansen staat vaak centraal in de werking van een Brede School. Dit willen steden en gemeenten via verschillende wegen bereiken: gelijke kansen, kunst en cultuureducatie, het uitbreiden van het activiteiten aanbod, ...

3.4.1. Gelijke kansen

In Geel en Halle wordt Brede School vermeld in het kader van gelijke kansen. Onderwijs wordt gezien als een hefboom om maximale ontwikkelingskansen te creëren en sociale uitsluiting te voorkomen en Brede School kan daartoe bijdragen.

3.4.2. Kunst en cultuureducatie

In Leper wordt via Brede School gewerkt aan kunst- en cultuureducatie. Lokale academies worden ingezet om kunst- en cultuureducatie te helpen implementeren. Er wordt samengewerkt met 4 leperse scholen en in de komende beleidsperiode wil men dat uitbreiden met nog 12 scholen.

3.4.3. Activiteitsaanbod

Het uitbreiden van het aanbod, naschools, staat daarbij vaak centraal. In Antwerpen spreekt men in dit verband over de “verlengde schooldag”, waarbij via een intense samenwerking met verschillende partners, kinderen de kans krijgen zich naschools veelzijdig te ontwikkelen en hun talenten te ontplooien. In Hasselt legt men het accent op het organiseren van een waaier aan activiteiten na de lessen. Het kwalitatief inzetten op kinderopvang sluit daarbij aan. Het creëren van maximale ontwikkelingskansen gaat gepaard met het aanbieden van een brede waaier aan activiteiten voor alle kinderen en jongeren.

In Geel wil men inzetten op Brede School om via de school en kinderen te laten kennismaken met cultuur, sport, het zwembad, Grimbergen bekijkt met diverse partners hoe men ontwikkelingskansen van kinderen kan stimuleren door buurtgerichte acties. In Mol wil men inzetten op het uitbouwen van een brede leer- en leefomgeving, samen met partners, met aandacht voor het unieke sociale weefsel van elk gehucht. Ook in Wuustwezel wordt ingezet op netwerkvorming om een rijk aanbod te voorzien voor kinderen en jongeren.

3.4.4. Taalstimulering

In Maasmechelen wordt aandacht besteed aan het verhogen van gelijke kansen en Nederlandstalige participatie aan de samenleving. In het kader hiervan wil men binnen de bredeschoolwerking taalstimulerende projecten stimuleren en ondersteunen.

3.4.5. Talentontwikkeling

Daarnaast wordt expliciet vermeld in te zetten op het ontwikkelen van talenten.

Talentontwikkeling, verbonden met cultuureducatie, vormt dan ook in Antwerpen een belangrijk aspect van de werking, net als in Genk. Maximale ontwikkelingskansen, via cultuur en creatie staat ook op de agenda in Gent. In Kortrijk wil men via Brede School werken aan competentieontwikkeling, op verschillende terreinen, bij kinderen en jongeren.

Talentontwikkeling	Antwerpen, Genk, Gent, Hasselt, Kortrijk (competenties)
--------------------	---

3.4.6. Senioren

Benutten van interesses, vaardigheden en expertise van senioren wordt in het beleid van Mechelen vermeld als mogelijkheid om in te zetten binnen Brede Scholen.

3.4.7. Sportaanbod (sport na school)

Sport wordt in de beleidsteksten in verband gebracht met het delen en openstellen van infrastructuur (zie verder). Maar, even belangrijk is het sportaanbod zelf dat voorzien wordt. Naschoolse sport (Antwerpen), buurtsport (Antwerpen), Sport-na-School (Leuven), bewegingsschool (Leuven) spelen hierbij een belangrijke rol. Sportaanbod verbeteren wordt ook in verband gebracht met een bredeschoolwerking. In Geel blijft men sport op school ondersteunen, Lokeren zet dan weer in op een naschools, kwaliteitsvol sport en bewegingsaanbod. Multimove is in Overpelt een samenwerkingsverband tussen de sportdienst, de buitenschoolse kinderopvang, de onderwijsinstellingen, ouders en verenigingen met als doel om het eerste uur na schooltijd op een aangename en zinvolle manier te besteden.

Multimove is een aanzet tot de ontwikkeling van het concept ‘Brede School’ als geïntegreerd project tussen onderwijs, vrijetijdsorganisatie, kinderopvang, ouders, opvoedingswinkel en vrijwilligers’.

Sport	Antwerpen (naschools & buurtsport), Brugge, Gent, Leuven (sport-na-school, bewegingsschool), Geel (sport opschool), Lokeren (naschools sport en bewegingsaanbod), Overpelt (multimove)
-------	--

Sport, en mensen aanmoedigen tot bewegen en het aannemen van een gezonde levensstijl, is een opdracht voor vele steden en gemeenten. Ook in de praktijk van Brede Scholen stellen we vast dat vanuit een nodenanalyse vaak ingezet wordt op sport (zie ook [Brede School met sportaanbod](#)).

3.5. Infrastructuur

Infrastructuur wordt vaak in verband gebracht met de Brede School. In heel wat steden en gemeenten wordt, in het kader van ruimtetekort en efficiënt ruimtegebruik, gekeken naar Brede School als mogelijkheid tot het ledigen van deze nood. In de bestudeerde meerjarenplanningen wordt Brede School enerzijds verbonden aan het openstellen en delen van infrastructuur en anderzijds wordt dit vaak ook gekoppeld aan sport. In dit deel bekijken we de verschillende accenten die gelegd worden in de meerjarenplanningen.

3.5.1. Openstellen en delen

Brede School wordt vaak in verband gebracht met infrastructuur. Het gaat daarbij over het openstellen van schoolgebouwen na de schooluren, maar ook het openstellen en delen van infrastructuur met verschillende partners.

Het delen van infrastructuur wordt in de beleidstekst van Antwerpen verbonden aan het bijdragen aan gemeenschapsvorming in de buurt. In Gent, waar delen van infrastructuur reeds één peiler van de Brede Scholen vormt, wil men hier nog veel meer stimuleren dat schoolinfrastructuur buiten de schooluren gedeeld wordt. In Hasselt wordt het delen en inzetten van infrastructuur (door scholen) verbonden aan het opvoeren en verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Het multifunctioneel inzetten van gebouwen wordt in Leuven ook in verband gebracht met Brede School. Het delen van die gebouwen dient evenwel om ruimte te creëren voor sport, cultuur en ontmoeting. Roeselare wil inzetten op het openstellen van schoolgebouwen na schooltijd en in de vakanties. In Geel wil men ook onderzoeken hoe schoolinfrastructuur optimaal benut kan worden. Ook in Grimbergen wil men bekijken hoe infrastructuur beter (meervoudig) benut kan worden. In Wuustwezel koppelt men de ontwikkeling van Brede School aan het onderhoud van gebouwen en het aanvraagdossier van de bouw van een nieuwe school.

Infrastructuur (delen, openstellen na lesuren)	Antwerpen, Brugge, Gent, Hasselt, Leuven, Mechelen, Roeselare, Geel, Grimbergen, Wuustwezel, Torhout (samenwerking rond infrastructuur)
--	---

3.5.2. Infrastructuur en sport

Infrastructuur wordt daarnaast ook specifiek vermeld als het over sport gaat: het openstellen en delen van sportinfrastructuur is een bekommernis. In Antwerpen gaat het voornamelijk over bestaande sportinfrastructuur van het stedelijk onderwijs. In Gent gaat het over het optimaal benutten van bestaande infrastructuur van scholen, maar ook van bedrijven voor sportclubs en andere diensten. In Leuven zet men daarom in op een buurtgerichte en toegankelijke sportinfrastructuur, die optimaal benut wordt. In Mechelen wil men scholen die hun sportinfrastructuur openstellen voor sportclubs, buiten de scholen, stimuleren met een ondersteuning van de stad.

Infrastructuur en sport	Antwerpen, Brugge, Gent, Hasselt, Leuven, Mechelen, Roeselare
-------------------------	---

4. Tot slot

Op basis van deze eerste analyse van de meerjarenplanning (2013-2018) van de centrumsteden en een aantal kleinere steden en gemeenten, kunnen we vaststellen dat Brede School (met deze term) expliciet is ingeschreven in de meerjarenplanning van 10⁵ centrumsteden en in 10 (kleiner) steden en gemeenten (waarvan we de meerjarenplanning bestudeerden). Maar, *het gaat niet om de term, het gaat over de inhoud* van wat we met Brede School bedoelen. Uit de verschillende beschrijvingen van Brede School blijkt dat het referentiekader Brede School (ontwikkeld voor Vlaanderen, Joos & Ernalsteen, 2010) zijn ingang gevonden heeft.

Samenwerken over sectoren heen staat daarbij centraal:

“Een Brede School is een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren, waaronder één of meerdere scholen, die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school, met als doel maximale ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren. Een kwalitatieve bredeschoolwerking heeft oog voor diversiteit, verbindingen en participatie. De concrete werking hangt af van de lokale context. (Joos & Ernalsteen, 2010).

In het kader van flankerend onderwijsbeleid (FLOB) zetten veel steden en gemeenten dan ook in op het samenwerken bevorderen tussen onderwijs, welzijn, jeugd, sport, cultuur, ... Steden en gemeenten willen inzetten op het integraal werken en het beleidsdomeinoverschrijdend samenbrengen van verschillende partners. Het is dan ook belangrijk om meer in detail te analyseren hoe steden en gemeenten deze samenwerking operationaliseren. Op deze wijze kan een meer gedetailleerd beeld geschetst worden van hoe vanuit het gemeentelijk beleid op de inhoud van Brede School ingezet wordt.

Brede School wordt in een aantal beleidsplannen verbonden aan het werken aan sociale cohesie, verbeteren van wijken en het samenbrengen van mensen. Brede School wordt daar ingeschakeld in een ruimere werking in een bepaalde (lokale) context met heel wat noden. Daarnaast wordt Brede School in beleidsplannen ingezet om maximale ontwikkelingskansen te realiseren. Vaak wordt dit

⁵ We tellen de ‘brede buurtschool’, de term die gehanteerd wordt in de meerjarenplanning van Antwerpen erbij.

geoperationaliseerd via het organiseren van een brede waaier aan activiteiten voor alle kinderen en jongeren zodat ze hun talenten volop kunnen ontwikkelen (vaardigheden, talenten, competenties, taal, kunsteducatie, gezondheid) maar ook een gezonde levensstijl ontwikkelen door meer te bewegen. De kernaspecten van een Brede School (gezondheid, veiligheid, maatschappelijke participatie, talentontwikkeling & plezier, voorbereiding op de toekomst) zien we hier ook in terug komen.

Tot slot wordt Het **delen van infrastructuur**, van scholen, maar ook van steden en gemeenten zelf, verbonden aan dit bredeschoolverhaal. Maar het gaat niet enkel over het openstellen van infrastructuur, dit openstellen heeft telkens een bedoeling, gaande van het creëren van een ontmoetingsruimte tot het bieden van sportmogelijkheden voor buurtbewoners. Maar, Brede School is meer dan het delen of openstellen van infrastructuur. Infrastructuur staat ten dienste van het maximaliseren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren. In het referentiekader Brede School, vormt het openstellen en herinrichten van infrastructuur één onderdeel van het verbreden van de leer- en leefomgeving. Zoals Studulski (2007) al uitdrukte: *“De Brede School is geen gebouw, maar een aanpak.”*

Deze eerste analyse van meerjarenplannen van een aantal steden en gemeenten geeft slechts een indicatie over de manier waarop Brede School door het lokale beleid wordt opgenomen. Het is dan ook interessant om na te gaan hoe het lokale beleid deze algemene beleidsintenties zal operationaliseren en uitvoeren.

Bronnen

Joos, A. and V. Ernalsteen (2010). Wat is een Brede School? Een referentiekader. Gent, Steunpunt Diversiteit & Leren.

Studulski, F. (2007). Van visie naar vorm. Samen een brede school ontwerpen. Amsterdam: SWP.

Meerjarenplanning van Steden en Gemeenten:

Centrumsteden:

Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout.

Van volgende steden en gemeenten:

Berlare, Blankenberge, Dendermonde, Geel, Geraardsbergen, Grimbergen, Halle, Herk-de-Stad, Heusden-Zolder, Huldenberg, Izegem, Ieper, Lier, Lokeren, Londerzeel, Maasmechelen, Menen, Mol, Mortsel, Oudenaarde, Overpelt, Overijse, Poperinge, Ronse, Stekene, Temse, Tongeren, Torhout, Tienen, Tielt, Veurne, Wuustwezel, Zottegem.